

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблематика відновлення України набуває актуальності в публічному просторі на тлі протиріч між демократичними розвиненими країнами та авторитарними режимами. Загострення гібридного світового протистояння поглиблює розлам між цими двома таборами, спричиняє зіткнення їх зовнішньополітичних й економічних інтересів на галузевих глобальних, регіональних, а також національних ринках, і Україна — не виняток.

Активізація зовнішніх державних та недержавних акторів у проведенні інформаційно-психологічних спеціальних операцій (інших заходів впливу) відносно країни-об'єкта разом із тривалим протистоянням України російській агресії все більше актуалізує вирішення проблемних питань розгортання сфер соціоекономічної екосистеми. Трансформаційні соціально-технологічні зміни на тлі деструктивного тиску на свідомість окремого індивіда, суспільство окреслюють важливість подальшого розкриття сутності прояву феномена «інформаційно-психологічна безпека» та феномену «інформаційно-психологічна небезпека», встановлення взаємозв'язку між цими явищами у досягненні необхідного стабільного стану для сталого розвитку відкритих соціальних систем.

Розгортання інформаційного суспільства, динаміка науково-технологічного прогресу, непередбачувані соціальні зміни, воєнний стан, повоєнне відновлення України — чинники, що виокремлюють на рівні традиційних функцій держави такі її функції, як інноваційна та адґократична. Дії зовнішніх акторів по вдосконаленню підходів й засадничих основ забезпечення кіберможливостей і розвитку технологій, зокрема штучного інтелекту, свідчать про постійну змінюваність безпекового середовища. Оскільки розвиток

та імплементація новітніх технологій відбувається порівняно рівномірно як розвиненими демократіями, так й супротивною стороною, то не втрачає актуальності процес модернізації функціонального стану державного управління.

Виклики, яким протистоять вітчизняні органи виконавчої влади та суспільство внаслідок повномасштабної агресії РФ проти України, призвели до зміни алгоритмів управлінських процесів від планового й стратегічного до ситуаційного — так званого управління «ad hoc». Проблеми, пов'язані з режимом воєнного стану, диктували їх невідкладне розв'язання, ускладнюючи ситуацію тим, що все відбувалося незаплановано і вперше. Перехід війни у фазу на виснаження, масштабування руйнівних наслідків для соціоекономічної екосистеми, перевантаження управлінської ланки запитами воєнного й невоєнного характеру, кумулятивний ефект відкладених проблем неспростовно доводить потребу адаптування системи державного управління.

Окреме питання, це виживання України як держави та суспільства як нації, що вимагає ефективної повоєнної відбудови, і без залучення міжнародної допомоги априорі це неможливо. У контексті концепції зацікавлених сторін, за якої співробітництво відбувається налагодженням і розвитком взаємозв'язків, співпраця можлива завдяки насамперед взаємній довірі, психологічній сумісності, спільним цінностям між всіма учасниками. Тож вкрай важливо позиціонування залучених стейкгоल्дерів в однорідному інформаційному полі. Це підтверджує необхідність не лише модернізації традиційних управлінських підходів в системі державного управління, а й розширення спектру її функціональних складових.

1.1 Методологічні підходи державного управління трансформаційними процесами

Однією із суттєвих атрибутивних рис поточного етапу розвитку українського суспільства, системи міжнародної безпеки є суспільні трансформації. У контексті державного будівництва повоєнним відновленням, як відзначає В. Голубь: «для сучасних транзитивних суспільств характерна спонтанність, неоднорідність і протиріччя процесу розвитку, функціональна диференціація політичної системи, а також наявність різнопланових, навіть протилежних політичних цінностей й установок. Найбільш перспективним напрямом подальших досліджень проблем соціальної модернізації слід вважати аналіз та розробку варіантів і моделей еволюції посттоталітарних країн, виходячи з урахування міжнародного контексту розвитку транзитних країн, враховуючи

загально-цивілізаційні параметри та національні особливості [30]». Особливої ваги смисли щодо пошуку й застосування оптимальних моделей еволюції країни в повоєнний час, зокрема розбудови націєцентричної моделі Української держави зі стійкою, стабільною системою державного управління.

Зовнішні чинники, зокрема гібридне світове протистояння, диктують потребу врахування фактора перспективи країни, її ієрархічне позиціонування в системі міжнародної безпеки, взаємодії з іншими міжнародними утвореннями. До прикладу, постають питання як моделювати і розвивати партнерські чи союзницькі механізми співпраці з тими країнами, що перебувають одночасно в подібному до нашої держави стані. Тобто за моделлю «об'єкт — об'єкт» гібридного протистояння по відношенню до суб'єкта походження зовнішнього деструктивного тиску. Або за умови, на переконання автора, коли існує висока, чи потенційна імовірність трансформації суб'єктності зарубіжної країни в контексті її фактора перспективи до побідного з нашою державою статусу [13], чи інші сценарії (*місце і роль фактора перспективи в системі державного управління розглянуто в підрозділі 3.1*).

Концепт суспільних трансформацій пропонує спосіб розуміння часових процесів в системі державного управління, що корелюється з логікою теорії самоорганізації — однією з базових методологічних підстав постнеокласичної науки в описі модусу сприйняття часу. Модус, як зазначають зарубіжні дослідники І. Пригожине, І. Стренгерс, А. Тоффл, великою мірою характеризується вимогою до подій, і ця вимога в тому, що події можуть корегувати спрямованість еволюційних процесів, виступаючи як початок нового еволюційного процесу [172]. Першорядні завдання, це встановити, у якому стані перебуватиме вітчизняна соціоекономічна екосистема після завершення війни, і з чого слід починати її відбудову. З'ясувати, які події після фази збройного протистояння виявляться сприятливими для початку нового еволюційного процесу та суспільної трансформації з траєкторією на євроатлантичну інтеграцію, розбудову стабільного і сталого соціального, оборонно-промислового сектора та інших сфер. Або, навпаки, переважатимуть події спрямуванням на соціальну трансформацію в регресивному напрямі у бік тоталітарних режимів.

Для аналізу трансформаційних процесів в системі державного управління критичним може виявитися застосування підходів, зокрема квантової фізики і квантової механіки. Вдаючись до такого інструментарію, видається обґрунтованим рішення залучити одночасно онтологічне й гносеологічне підґрунтя через так званий «принцип комплементарності». Принцип, який в свою чергу, є наскрізною властивістю буттєвих феноменів і когнітивних механізмів, здатних забезпечити дослідникові адекватне відображення картини світу та пізнання дійсності.

На цей рахунок, можемо спиратися на умовивід В. Налімова з квантової механіки, про те, що лише однієї найбільш досконалої логічної конструкції буде недостатньо для опису складності світобудови [162]. Звідси, виникають нові підходи до багатозначних логік (Д. Бочвар, Я. Лукасевич, Е. Пост), відповідно до яких, принципи класичної аристотелівської логіки вже не мають абсолютного значення. Важко не погодитися з такою позицією. Оскільки, як система державного управління окремої держави, так й система міжнародної безпеки, за багатозначності складників, завдань і мережевих взаємодій уявляють надскладну відкриту систему. Саме тому, дослідження такого роду соціальних феноменів потребує застосування сучасних логічних підходів.

Через призму науково-прикладного аспекту комплементарності соціального та економічного розвитку, О. Бородіна висновує: *«принцип комплементарності* означає використання для визначення причин і наслідків сучасних кризових явищ в українському соціумі поєднання декількох понять, які в традиційному розумінні можуть бути взаємовиключними, однак за умов поєднання даватимуть найбільш повну якісну характеристику явища і процесів. На цій основі стає можливою розробка дієвих комплексних заходів виходу з кризи [18]». Зростає потреба застосування цього принципу для усебічного дослідження суспільних трансформацій, відповідної інтерпретації притаманних їм властивостей з метою належного управлінського планування, стратегічного прогнозування. Це складає основу ефективного державного регулювання, розгортання системи державного управління, розробки та застосування новітніх механізмів.

Проблема управління трансформаційними процесами, а процес, зокрема відновлення саме і є таким явищем, не випадково перебуває у фокусі уваги експертів та вчених. Актуалізується потреба методологічних досліджень задля пошуку нетрадиційних ресурсів, резервів відбудови країни, результати яких могли б виокремити причини не завжди ефективного керування державою процесом суспільної трансформації, тим більш, у невизначених умовах воєнного стану. Доходимо суті, що одним із найважливіших чинників є невідзначеність темпоральних аспектів її питомої та керуючої системи — системи державного управління. Тому важливо обґрунтувати темпоральні виміри управління трансформацією, що здійснювалося низкою вчених [26; 36; 54; 57], зокрема, згідно з підходами тайм-менеджменту [5; 36], теорією феномену часу [40; 61; 66], темпоральною парадигмою [58].

Характеризуючи трансформацію як «масштабний перехід від одного стабільного суспільного стану до іншого потенційно стабільного стану», Л. Бальцерович зазначає, що «середовищем» для стану стабільності виступає

еволюційний час [125]. За такого уявлення, феномен «стабільність» можна інтерпретувати як певний збіг, відповідність етапу еволюційного розвитку на вісі часу.

Розмірковуючи про систему державного управління, одним із способів аналізу може стати з'ясування ступеня відповідності її нинішнього стану зовнішньому середовищу, та очікуваному (запланованому) стану упродовж наступного певного часу. Якщо говорити про сучасний стан світового гібридного протистояння, за якого Україна є повноцінним об'єктом гібридного нападу зі сторони країни-агресорки безпосередньо, і з боку її сателітів опосередковано, то у прогнозованому майбутньому за зміни об'єктної статусності країни до об'єкта лише інформаційної, економічної, гібридної чи іншої, крім відновлення збройного протистояння, війни, то важливо не потрапити до пастки часу.

Коли відбудовою опікуватимуться представники країн, які саме генерують ці інформаційно-психологічні загрози і виклики, то, як наслідок, розвиток Української держави направлятиметься в бік тоталітаризму або авторитаризму. Очевидно, за умови, що Україна надасть повну перевагу представникам її нинішніх партнерів і союзників узяти участь у відбудові, тоді це гарантуватиме еволюційний рух країни за євроатлантичним вектором.

Суб'єкт-об'єктна взаємодія як в системі державного управління, так й в системі міжнародної безпеки, може здійснюватися в різних часових детермінантах чи фазах циклу. Тоді у досягненні певного результату визначальним фактором може виступати *темпоральний баланс* (дисбаланс) між екзогенною (*світовий гібридний устрій й його зовнішні фактори впливу*) та ендогенною (*розвиток системи державного управління у вітчизняному внутрішньому середовищі*) циклічностію.

В силу еволюційного характеру трансформації суспільства важливо, щоб система державного управління не тільки залишалася на вже досягнутому рівні розвитку, а і розгорталася випереджальними темпами. Оскільки *принцип випередження* є не лише достатнім, а й необхідним при дослідженні відкритих систем. Як зазначає Г. Ситник: «Передбачивши її траєкторію та здійснюючи комплекс випереджальних досліджень, одержимо її у «фокусі» методологічних розробок на рівні теоретичному і конкретних управлінських рішень на рівні практичному [95]». Тому оцінювання та корегування траєкторії розвитку вітчизняної системи державного управління вкрай важливо. Враховуючи постійний вплив на неї не залежних за джерелом і походженням екзогенних факторів, що генеруються зовнішніми акторами через інформаційно-психологічний вплив на мультидоменні середовища.

Щоб ефективно управляти траєкторією трансформації, однією із умов є вивчення зарубіжного досвіду вдосконалення концептуальних підходів. До прикладу, в стратегічних програмних документах:

США — за доктринальний напрям розвитку визнано прискорення зміни поколінь від існуючої оборонно-промислової бази до більш надійної, стійкої та динамічної модернізованої промислово-оборонної екосистеми [165]; забезпечення стійких ланцюгів постачання, доступу до трудових ресурсів, придбань державою у фінансовому, корпоративному секторі задля динамічного розвитку, економічного стримування опонентів [139]; впровадження в зовнішньополітичний курс стратегії так званої «виробничої дипломатії» задля захисту оборонно-промислової бази союзників і партнерів забезпеченням ланцюгів постачання, укріпленням союзницьких та партнерських зв'язків [173];

Європейській Комісії — вдосконалення регіональної політики з побудови більш конкурентоспроможної Європи збалансуванням нормативного регулювання з інноваціями задля прискорення переходу до екологічно чистих виробництв; підвищення оборонних амбіцій; провадження соціальної й економічної політики, доступного житла; підтримки сільського господарств, екологічної політики; захисту європейської демократії; відстоювання глобальних, геополітичних інтересів [138].

Концептуалізація управління процесом відбудови України, згідно з одним із «принципів Лугано» — *залучення багатьох зацікавлених сторін* [75], передбачає, а також на основі так званої «концепції зацікавлених сторін» (Е. Фріман, Дж. Мак-Веа), що взаємодія між внутрішнім середовищем будь-якої великої організації та його зовнішнім середовищем відбувається саме завдяки зв'язкам. Це сприяє ефективному стратегічному управлінню через задоволення очікувань усіх зацікавлених сторін, які декларують повноваження, наміри або володіють певними правами, активами відносно цієї самої організаційної системи [141].

З позицій системного підходу, внутрішні і зовнішні зв'язки є одним із *системоутворювальних факторів*. Завдяки тому, якими результативними виявляться ці зв'язки між усіма зацікавленими сторонами, й залежатиме майбутнє всієї системи. Можна стверджувати, що процес відновлення, це процес соціальний, за участі міжнародних та вітчизняних учасників задля досягнення цілей, як-то, насамперед збереження країни розвитком державоутворювальних компонентів. Феномен «відновлення» проявляє функціонально-діяльнісний смисл, організаційно-структурні ознаки явища *системного*. Іншими словами, *відновлення* — це *система*. А її системоутворювальний фактор зумовлює досягнення стратегічних цілей [8].

Переїняття позитивного зарубіжного досвіду важливо, проте ефективну еволюцію стратегії чи концепції слід очікувати тоді, коли трансформаційні заходи будуть вмонтовуватися в рутинний процес [136]. У разі, якщо збігаються фази внутрішнього і зовнішнього циклів розвитку систем, то вплив екзогенних та ендогенних факторів розвитку спричиняє ефект резонансу.

Саме *принцип резонансу* утворює власний трансформаційний потенціал системи. Уявляючи процес відновлення України як велику відкриту складну систему, можна визнати, що ефективність її розгортання, успішність регулювання, стратегічного планування державою залежатиме, зокрема від того, якою мірою концептуальні підходи кореспондуються і гармонізуються зі стратегічними та програмними документами тих країн, які будуть залучені до цього процесу. Наскільки темпоральні виміри вітчизняної системи державного управління узгоджуються із об'єктивними вимогами еволюційного розвитку, відповідають часовій вісі.

Відтак до інших визначальних факторів успішності розгортання системи відновлення України додаємо *фактор забезпечення домірності (доведення, підлаштування, пропорційності)* до часових, еволюційних закономірностей розвитку керуючих підсистем. Однією з яких, у даному контексті, є вітчизняна система державного управління.

Характерною ознакою еволюційних процесів є циклічність, тому одне із визначальних завдань, це використання *принципу циклічності*. Тобто будь-який доеволюційний стан передбачає, що система вже володіє початковим ресурсним чи енергетичним потенціалом. Як зазначає В. Хіценко: «Метасистемний перехід — це результат накопичення деякого «потенціалу розвитку» з наступним якісним стрибком складності й невірноваженості [154]». Такі метасистемні переходи є важливим аспектом, і вони притаманні циклічному розвитку соціальних систем — як системи державного управління, так і системи відновлення.

Для того, щоб розпочався еволюційний рух соціальної системи, необхідний поштовх ззовні, як додатковий потенціал енергії чи ресурс на початковій точці еволюційного циклу. Зовнішні джерела або ресурс — це є надсистеми, або найбільш складні відкриті системи.

Таким чином, щоб розпочати еволюційний цикл процесу відновлення, потребується зовнішній поштовх. А саме залучення ресурсів надсистеми, якою є міжнародна система глобального чи регіонального масштабу, економічного, фінансового, інвестиційного або іншого профільного наповнення.

У той самий час, складники чи то міжнародної системи, чи то національних систем країн, які залучатимуться до відновлення України, відіграватимуть роль суб'єктів-регуляторів. Що, в міру відмінної стадії транзиту

їх країни, або їх еволюційного процесу, вони можуть знаходитися як поміж собою в різному просторі і часі, так й по відношенню до вітчизняних регуляторів системи державного управління також. Звідси, об'єднуючим фактором для оптимізації взаємодії між усіма зацікавленими сторонами виступатимуть об'єктивні закони та закономірності, як-то, загальна циклічність, що притаманна буттю.

Відбір серед потенційних учасників може проводитися за методикою чи моделлю, встановленою уповноваженим вітчизняним державним органом. До прикладу, за *рейтинговим* критерієм. Тобто оцінку зарубіжних потенційних учасників здійснювати за методом простого ранжування (*надання переваги*) з урахуванням фактора перспективи їх країни-походження (*юрисдикції*). За результатами, класифікувати на чотири категорії юридичних чи фізичних осіб зареєстрованих в: 1) *країні-об'єкті*; 2) *країні потенційному об'єкті*; 3) *країні-спостерігачу*; 4) *країні-суб'єкті*, але в цій категорії — за особливих умов. Відповідно до результатів, створювати і формувати за рейтингом відповідні чотири базові групи з попередньо відібраних учасників. Наступним етапом може бути профільний відбір в рамках вже сформованих базових груп, оцінювання претендентів за фінансово-економічними й іншими показниками.

Методологія вимірювання спроможності Української держави задля досягнення певної міри паритетності у взаємостосунках з міжнародними партнерами, визначення траєкторії потенційного співробітництва може базуватися на класичних методах дослідження й оцінювання окремих напрямів державної політики, стану державоутворювальних компонентів тощо.

Такий підхід дозволить отримати масиви даних, знання про настрої частини населення, окремих індивідів або цільових фокус-груп. За цифровізації — більш інформативний метод, це контент-аналіз, який уможливить поступово насичувати дослідницький інструментарій. Об'єктивне звуження методик, як-то в окремих ситуаціях або за поставлених вузькопрофільних завдань, знижуватиме результативність їх застосування у порівнянні з більш сучасними методами. До прикладу, сегментація поля дослідження до політичної соціалізації та комунікації, пояснюється західними дослідниками психології медіа, тим, що ці явища відбуваються в онлайн-середовищі [167].

Перебування вітчизняного суспільства в умовах воєнного стану, перманентної кризи в усіх суспільних сферах, це додає обмежень на застосування традиційних опитувань чи інтерв'ю. Сюди також відносимо зміну середовища з реального на віртуальне, де панують інші, притаманні лише йому закони, що значно звужує можливості «реальних» методів та підходів. Отже, можна говорити про стрімку й кардинальну зміну реального буттєвого середовища соціалізації і комунікації.

Окреме питання — неоднорідність вітчизняної суспільної сфери у тому сенсі, що наслідком повномасштабного вторгнення росії стало вимушене переміщення населення з окупованих територій. У свою чергу, це спричинило неоднорідність соціокультурних параметрів буттєвого середовища. Тому дослідження їх варіативності важливо для отримання співмірної картини про стан громадянського суспільства як всередині країни, так й за її межами — а саме, стану українських спільнот в країнах їх проживання, ситуації навколо українських біженців війни.

Феномен реалізації соціокомунікативного механізму в державному управлінні диктує потребу впровадження спеціалізованих програм, інструментів. Варто акцентувати увагу на ролі новітніх цифрових технологій. Зокрема, застосування штучного інтелекту, політичного автоматичного навчання, таких методів, як аналіз великих даних (Big Data), соціальний мережевий аналіз (Social Network Analysis, SNA), автоматизований контент-аналіз, етнографія цифрових спільнот, цифрова етнографія (нетнографія).

Цифрова етнографія, до прикладу, зумовлює вивчення процесу взаємодії громадськості з політичними лідерами, які при цьому напрями думання формуються в таких онлайн-середовищах. Безпосередньо дослідники можуть стати пасивними учасниками таких спільнот, або їх активними членами — формувати власні фокус-групи. Серед переваг нетнографії, це, насамперед: занурення в середовище дослідження (аналіз не лише поверхових поведінкових патернів, а й політичних чи соціальних цінностей, норм та ідей, культурних або мовленнєвих традицій); адаптивність (спостереження зсередини за суспільною трансформацією, еволюційним процесом в умовах реального часу); подолання бар'єру приватності і максимальне наближення до особистісного простора індивіда, його внутрішніх етичних міркувань (відстеження ціннісних зсувів малих фокус-груп).

Одним із ключових новітніх методів оцінювання політичних уподобань, орієнтацій та цінностей спільноти у реальному часі є аналіз великих даних. Серед його переваг: швидкість і масштаб; опосередкованість (через соціальні мережі, запити, сайти, блоги); точність й деталізація, що дає змогу переходу від кількісних до якісних досліджень обробкою великих масивів даних. З-поміж його недоліків, доступ до даних, по-перше, адмініструється приватними онлайн-операторами (X, Facebook, Google тощо); по-друге, наявні дані не завжди є репрезентативними через використання цифрових платформ лише окремими групами населення.

Іншим викликом для дослідження стану мультидоменних середовищ, системи державного управління за цифровізації є поширення феномену так званих «тіньових (затемнених) даних». Саме того сегменту даних закритих

онлайн-суспільств (груп, осіб), приватних чатів, повідомлень у месенджерах, застосунках, які потенційно відіграють значну роль у формуванні поведінки або підходів окремих державоутворювальних компонентів до регулювання суспільної сфери.

Для вивчення структури взаємодії між групами населення в рамках цифрових платформ використовується, зокрема, новітній метод соціального мережевого аналізу. Це дозволяє вивчати канали поширення інформації через вузли, зв'язки і кластери, що формуються користувачами або акторами (внутрішніми / зовнішніми по відношенню до цільового середовища). Завдяки аналізу й картографуванню, що можна назвати однією із ключових переваг цього методу, доступна візуалізація активних зон населення, їх інтенсивність, змінюваність у часі упродовж активної дії або її наслідки. Що робить цей метод достатньо ефективним при оцінюванні наслідків деструктивного тиску через інформаційно-психологічний вплив від інформаційно-психологічних спеціальних операцій (інших акцій впливу), криз різної природи.

Ще один сучасний інструмент — автоматизований контент-аналіз, завдяки технологіям обробки природної мови та машинного навчання він призначений виявляти ключові теми й проблематику, настрої і патерни в текстових повідомленнях. З-поміж його переваг: масштабність, швидкість реагування, автоматизація. Проте, ефективність методу звужують проблеми, пов'язані з якістю текстових даних та контекстуальною інтерпретацією смислів. Пастками для технології нейролінгвістичного програмування стають нормативні тексти, неповні або неграмотно представлені повідомлення, нелітературний контент.

Спеціалізований метод на основі технології штучного інтелекту — політичне автоматичне навчання, використовує потужність машинного навчання для автоматизації процесу створення прогностичних моделей для політичних додатків. Технологія забезпечує прогнозування результатів виборів, аналіз громадських настроїв й передбачення їх впливу на політику, систему державного управління, сприяння аналітикам даних, іншим зацікавленим сторонам у створенні точних прогностичних моделей [153].

За цифровізації, громадянське суспільство отримує більше можливостей для виявлення своєї позиції завдяки онлайн-опитуванням, коментарям на форумах і в соціальних мережах. А дослідники — інструменти для вивчення та оцінювання окремих визначених компонентів системи державного управління, можливість знаходити кореляцію чи відповідність між шаблонами мислення або напрямками думання, розробляти прогностичні моделі розгортання соціоекономічних систем, суспільної трансформації.

Іншим джерелом аналізу є перелік маркерів, передусім міжнародних індикаторів, індексів, рейтингів. Загалом цю емпіричну базу складає близько

500 міжнародних індикаторів, за посередництвом яких вимірюються окремі аспекти діяльності та стану державних інститутів й інституцій.

З основних, це: Індекс електронного урядування (E-Participating Index); Індекс верховенства права (Open Government Index ranking, WIP); Світовий індекс урядування (Worldwide Governance Indicators, WGI); Індекс урядової ефективності (Government Effectiveness, WPI); глобальний Індекс конкурентоспроможності (GSCI); барометр відкритих даних (Open Data Barometer); глобальний Індекс стійкості (Global Resilience Index). У цих, й інших індексах, фігурує також і Україна як об'єкт моніторингу.

Крім наведених вище факторів впливу на поведінку мультидоменних середовищ і пов'язаного з цим набору інструментів, маркерів та методів дослідження, до оцінювання спроможності окремих державоутворювальних компонентів додається інформаційно-психологічний чинник. Феномен, який віддзеркалює наслідки зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на публічну сферу. Припускаємо, що його дія може викликати когнітивне спотворення. А наслідки — проявлятися в упередженій інтерпретації подій аудиторією, на яку цей вплив спрямований. У такий спосіб, поглиблюється поляризація між реальною картиною світу та її віртуальним образом. Звідси — проблематика достовірності інформації, яка використовується цифровими доменами, соціальними мережами, системами електронного урядування як явище, що зумовлює пов'язаним із цим виклик на предмет оцінювання надійності контенту, виявлення фейків, дезінформації, маніпулятивних онлайн технологій тощо.

1.2 Взаємозалежність феномену інформаційно-психологічної безпеки та феномену інформаційно-психологічної небезпеки в діалектиці

Класифікуючи інформаційно-психологічні загрози в умовах гібридної війни, В. Алещенко розрізняє, за *наслідками* — свідомість індивідуальну, колективну масову; за *джерелами* — окремі особи, соціальні групи, суспільство, органи влади держави [3]. В співавторстві з О.Ф. Хміляр, з огляду на воєнний стан, і те, що проблеми забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості в прямій постановці та комплексно поки відводилося ще недостатньо уваги, він підкреслює необхідність її конкретизації в концептуальних підходах влади й засадах державного регулювання цієї сфери в Україні, та акцентує на одній з головних функцій державного управління по забезпеченню інформаційно-психологічної безпеки суспільства загалом й особистості

зокрема [4]. Д. Абаджієв, Т. Сергієнко відзначають тенденцію посилення внаслідок імплементації новітніх технологій інформаційно-психологічного впливу маніпулятивного характеру на свідомість людей як в політичному процесі, так і в буденному житті [6]. Н. Заріцька виокремлює важливість підвищення медіаграмотності в забезпеченні інформаційно-психологічної безпеки, аргументуючи це застосуванням зовнішніми акторами різноманітних маніпулятивних технік у мас-медіа та кіберпросторі, що «провокують в особистості асоціацію, засвоєння особистістю хибних норм і цінностей, нав'язаних агресором для вироблення таких стереотипів поведінки, які б більше загострювали конфлікт і породжували деформацію системи суспільних відносин як у площині стосунків «особистість — суспільство», так і в площині «особистість — держава» [42]». Тут наведено думки лише окремих дослідників та не повний перелік фактів, однак і вони свідчать про наявну функціональну проблему виживання соціальної системи. Додається масштабність прояву феномену інформаційно-психологічної небезпеки у зв'язку із переходом гібридного протистояння до нової фази — на більш інтенсивний та світовий рівень.

У контексті трансформаційних процесів, О. Дзьобань, посилаючись на так звану концепцію «функціональних імперативів» (Т. Парсонс, Р. Бейлз, Б. Шилз), в своїй монографічній праці пише про проблеми адаптації системи до зовнішнього середовища, досягнення мети (залежно від зовнішніх об'єктів), інтеграції, відтворення структури й зняття напруги. Він резюмує, що безпека особистості, суспільства, держави прямо залежать від ступеня стійкості соціальної системи й її основних компонентів (сфер). Що, у процесі існування і розвитку суспільна система відчуває на собі постійний вплив двох протилежних тенденцій — дезорганізації та організації (самоорганізації). Спираючись на принцип ентропії і закон наростання ентропії, що властивий для закритих систем, дослідник доводить, що зростання ентропії відображає зростання дезорганізації в системі. Беручи до уваги, що соціальна система транзитного типу належить до класу відкритих систем, то ентропійним процесам протистоять антиентропійні процеси. Звідси — дезорганізації протидіє організація (самоуправління). Втім — зазначає дослідник, лише суспільної самоорганізації на перехідному етапі недостатньо для регулювання складних суспільних процесів, які породжують явища дезорганізації тобто явища небезпеки. Тому потреба в особливому механізмі регулювання у досягненні безпеки, головним компонентом цього виступає механізм державного управління [35].

У процесі забезпечення державою національної безпеки, однією із складових якої є інформаційно-психологічна безпека, ключовою задачею, як доводить А. Качинський, є потреба спостереження за динамікою процесу, а не за окремими подіями: «завдання полягає у побудові кількісної

оцінки, за допомогою якої можна зробити висновок про загрозу розпаду системи [48, с. 17]». Тобто слід отримати й оцінити якісну властивість стану системи. Г. Ситник разом із співавторами висноває, що «безпека соціальної системи залежить від особливостей соціальної взаємодії та її здатності адаптуватися до нових умов, а баланс між безпекою та небезпекою є визначальним фактором стійкості систем [94, с. 436]». Також, науковець в іншій своїй праці доводить, що «сучасні трансформації в різних сферах суспільного життя спонукають до подальшого з'ясування сутності природи безпеки соціальних систем і механізмів її забезпечення в контексті онтологічного, гносеологічного, політологічного, правового, ціннісного та етичного аспектів, що суттєво ускладнює пошук адекватних рішень щодо забезпечення безпеки цих систем [95]».

Можна констатувати, що одним із системоутворювальних факторів розвитку суспільства як системи відкритої, є, зокрема діалектична взаємозалежність між проявами феномену інформаційно-психологічної безпеки і феномену інформаційно-психологічної небезпеки — чинників, які формують цивілізаційну траєкторію. Стабілізуючий чинник — інформаційно-психологічна безпека, за природою є антиентропійного спрямування, з вектором на упорядкування й організацію системи захисту. На тлі дестабілізуючого чинника ентропійного походження, дезорганізуючого у відкритій соціальній системі — інформаційно-психологічної небезпеки.

Такий варіант формалізації когнітивного простору безпекового середовища та прояву його складників, включно феноменів наведених вище, зумовлює діалектичний підхід до розгляду предмета.

У словниках, людина від природи за Аристотелем є політичною істотою, амбівалентною до інших людей, звідси — витoki небезпеки, взаємної загрози й протистояння [112]. Серед поглядів Т. Гоббса знаходимо: якщо люди мають від природи рівні якості, то вони мають рівне право на все, і саме в цій рівності закладена небезпека ворожнечі у боротьбі за блага, що зумовлює обмеження їх прав на користь загальних законів й верховної влади, і з цього часу «природна людина» стає «соціальною людиною», членом суспільства [99, с. 60].

Поряд із цим, безпека соціальна, це: «стан життєдіяльності людини в суспільстві, що характеризується стійкістю щодо впливу чинників, які загрожують падінням рівня та якості її життя [99, с. 30]». Особливим станом суспільного життя, що виникає внаслідок дії дестабілізуючих факторів і проявляється у зростанні негативних соціальних настроїв та деструктивної поведінки, за якими криється небезпека соціального «вибуху», руйнування певних соціальних структур чи всього суспільства, є стан соціальної напруженості [82, с. 177].

Інформаційно-психологічна безпека сприймається як більш високий рівень розвитку відкритої системи. Заразом із інформаційно-психологічною небезпекою, яка є у протидії, інформаційно-психологічна безпека демонструє розвиток цієї системи. Виникає потреба пояснити яким способом, відповідно до формально-логічного мислення, відбувається якісне перетворення «природної людини» до «суспільної людини» з подальшим формуванням сучасної людини.

Звертаючись до питання діалектики як теорії розвитку, вітчизняний філософ В. Босенко виходить із того, що в світі існує зв'язок усього зі всім, що проявляється у відповідних формах руху та їх перетвореннях. Рух, який існує, і реалізуючись, проявляє себе через постійне заперечення його конкретних форм. Перетворюючись, кожна конкретна форма руху заперечує саму себе як щось кінцеве, окреме, особливе чи відносне, таким способом підтверджує існування протилежного — безкінечного, загального чи абсолютного, яке і доводить зміст руху взагалі. Адже будь-яка форма руху проявляється через внутрішню суперечність, заперечує себе та утримує в собі свою протилежність. Тому протиріччя форми руху, речі з самою собою, і є джерелом руху, рушійною силою розвитку взагалі [19]. За Ф. Енгельсом, подібний підхід має місце і до виразу форми руху/речі в мисленні. Як дійсна суперечливість форми руху/речі є суперечливість її самій собі, так й поняття, за допомогою яких повинна бути відображена суперечливість дійсних форм / речей, виступають внутрішньо суперечливими в собі поняттями. Іншими словами, вони розглядаються самі по собі, є іншими по відношенню до самих себе [38]. Тільки тоді, як резюмує В. Босенко: «природа змісту руху пізнання, яка утримується в природі руху практичного змісту пізнання є як би деяке співпадіння з рухом Природи, з рухом взагалі [19]».

Отримуємо смисловий ланцюжок перетворення «*своє — інше — себе*», коли поняття мислиться суперечливо. Перше поняття має бути роздвоєним, а його *протилежність* виступає одночасно як у формі заперечення першого поняття, і *запереченням* у смислі *друге поняття* проти *першого поняття*. Утворюється внутрішній зв'язок, який зумовлює розвиток що забезпечує цілісність. Відсутність заперечення в першому понятті унеможливує його суперечливість, тому весь процес зупиняється в нерозвиненій стадії. Тут продемонстровано сутність роздвоєння єдиного цілого.

Таким чином, в першому понятті по відношенню до другого поняття має утримуватися внутрішній зв'язок знаходженням відповідно належного в запереченому. Для цього протилежності доводяться до тотожності протилежностей для отримання нового єдиного смислу вже на рівні ствердження через заперечення — як єдність заперечення ствердженням. Без цього руху процес

мислення зупиняється лише на рівні уявлення та утримує обидва поняття в незалежному співіснуванні, без взаємопроникнення.

Гегель Г. зазначав, що, в протилежності (зовнішній суперечливості) відношення сторін таке, що кожна визначається іншою і тому є тільки моментом, але в той же час кожна визначається сама собою, і це надає їй самостійність; в суперечності відношення такі, що кожна із сторін в своїй самостійності утримує іншу, і в зв'язку із цим можливість самостійності обох виключена [27]. Повертаємося до смислового ланцюжка «своє — інше — себе» через прийняття того, що протилежності які утворюють внутрішню суперечливість, проявляються як одно в іншому, через інше і для іншого, але не в протилежності, а у взаємопроникненні цих двох протилежностей.

У цьому контексті формально-логічне мислення розділяє інформаційно-психологічну безпеку та інформаційно-психологічну небезпеку на опосередковані протилежності. Обмежується констатацією зовнішніх зв'язків між двома поняттями та їх взаємозалежністю. Фіксує в них форми руху, явища і процеси в їх уявній інтерпретації. Робить первинне роздвоєння на протилежності (заперечення) в формі логічних суперечностей. Диктує потребу подальшого діалектичного осмислення з метою забезпечення системи взаємозв'язків, єдності із зовнішнім середовищем.

Основні закони діалектики. 1. Взаємного проникнення протилежностей (*джерела розвитку — теза*). 2. Взаємного переходу кількісних та якісних змін (*механізми розвитку — антитеза*). 3. Заперечення заперечення (*траєкторія розвитку — синтез*).

1. Припустимо, що більш статичним є поняття «інформаційно-психологічна безпека». Оскільки саме інформаційно-психологічна безпека в діалектичному контексті проявляється не як собі рівність, не як щось, що існує поряд з інформаційно-психологічною небезпекою (щось протилежне їй), що перебуває в зовнішніх, абстрактних відношеннях, а як та ж сама інформаційно-психологічна небезпека, але зі сторони її форми і визначеності. Інформаційно-психологічна безпека є моментом інформаційно-психологічної небезпеки, як «її-своє-інше», постійно заперечуване, як окрема інформаційно-психологічна небезпека, яка прагне певної міри рівноваги.

Подібне уявлення внутрішньої суперечливості і взаємопроникнення цих двох феноменів дозволяє дійти сутності процесів забезпечення інформаційно-психологічної безпеки. Не лише в реальному стані забезпечення безпеки окремої соціальної системи, чи особистості, чи суспільства, за якого інформаційно-психологічна безпека кожного складника розглядається як відносна

стабільність по відношенню до зовнішнього середовища — де існують актори чи джерело агресії. А й одночасно в тому, що за соціальних трансформацій кожна сфера екосистеми прагне розвитку.

Можна уважати, що саме інформаційно-психологічна безпека є тим чинником, який покликаний забезпечувати постійне відтворення та інтегрованість сфер в тій чи тій великій системі. Від біологічного організму, який розвивається, або будь-якої відкритої системи що розгортається у часі і просторі, як демонстрація протиріччя «стійкість (стабільність) — зміна (мінливість)» — до окреслення поведінки соціальної системи, де системи більш стійкі, чим більше вони мінливі або рухливі.

Такий погляд дає можливість розширити рамки так званого «принципу лінійності і функціональності» в системі державного управління, за якого встановлюються прямі й безпосередні зв'язки між суб'єктами та об'єктами управління (*лінійний*), а для досягнення цілей державного управління в органі державної влади створюються (*функціональний*) окремі підрозділи, тобто орган державного управління має складну внутрішню структуру [82, с. 216]. Річ у тім, що лінійно-функціональний принцип направлений на мінімізацію витрат та максимізацію результату від управлінських рішень, при цьому досягнення ефекту соціалізації взаємодією виконавців чи їх індивідуалізації є на другому плані. Цей принцип не дозволяє достатньою мірою визначати роль інформаційних соціальних мережевих структур, які набувають ваги за сучасного гібридного протистояння як один із каналів здійснення зовнішніми акторами деструктивного інформаційно-психологічного впливу на публічний простір обраної ними країни-об'єкта.

Мають місце розмисли в усвідомленні і визначенні інформаційно-психологічної небезпеки — рухливості, що людина сприймає в уявленні як певну інформаційно-психологічну безпеку. Інформаційно-психологічна безпека в сутності є лише формою існування, формою відображення рухливої інформаційно-психологічної небезпеки, і не може бути пізнана як одночасна в собі інформаційно-психологічна небезпека чи внутрішня суперечливість. Завдяки діалектиці можливо віднайти в конкретній сфері реальності й дійсності суперечливість інформаційно-психологічної безпеки і інформаційно-психологічної небезпеки в різних областях та формах руху.

Розглядаючи взаємозв'язок «інформаційно-психологічна безпека — інформаційно-психологічна небезпека» як діалекту єдності та боротьби протилежностей, можна визначити, що в рамках взаємопроникнення протилежностей ці обидва феномени є в сутності тотожність протилежностей. Нерозривність цієї пари не в зовнішньому, а в тому, що інформаційно-психологічна безпека є інформаційно-психологічної небезпекою зі сторони форми,

визначеності. Звідси — інформаційно-психологічна безпека, це не тільки момент єдності, а й боротьба протилежностей. Інформаційно-психологічна небезпека, зі своєї сторони, спираючись на сам факт небезпеки (загрози), і є тією самою інформаційно-психологічною небезпекою в її конкретиці, визначеності — *«своє — інше — себе»* — небезпеки, через що вона реалізує себе та розглядає як форму реалізації.

Феномен «інформаційно-психологічна безпека — інформаційно-психологічна небезпека» проявляється у межах закону як *«одне — в — іншому — і — через — інше»*, а не як чередування в часі та за певних умов. Змінюється лише форма інформаційно-психологічної небезпеки, і в цьому відношенні інформаційно-психологічна безпека як вираження конкретних форм, моментів небезпеки як форм боротьби протилежностей, проходить, а інформаційно-психологічна небезпека як боротьба лишається. Це дає підстави резюмувати: інформаційно-психологічна небезпека — категорія абсолютна, інформаційно-психологічна безпека є категорією відносною.

Інформаційно-психологічна безпека є необхідною внутрішньою умовою інформаційно-психологічної небезпеки. Як момент інформаційно-психологічної небезпеки в її внутрішній суперечливості — *«своє — інше»*, інформаційно-психологічної небезпеки — сама інформаційно-психологічна небезпека в своєму протиставленні собі. Відносність прояву феномена інформаційно-психологічної безпеки та абсолютність прояву феномена інформаційно-психологічної небезпеки у фактичній зміні безпекових форм, а інформаційно-психологічна небезпека фактично залишається.

З-поміж суперечностей у площині «інформаційно-психологічна безпека» — «інформаційно-психологічна небезпека» як соціальне й економічне явище, в контексті єдності та боротьби протилежностей (суперечності) виокремлюємо:

- а) *єдність та боротьба між матеріальним змістом суспільного способу виробництва і суспільною формою виробництва* — розвиток продуктивних сил (людини, діяльність людини економічної) поступово змінюється на самодіяльність людини соціальної (усуспільненої), що зумовлює виникнення й закріплення суб'єкт-об'єктних відносин в межах сучасного способу виробництва, а також, принципу організації системи державного управління та цілепокладання в умовах гібридного протистояння;
- б) *суперечність між організаційною і суспільною формами забезпечення інформаційно-психологічної безпеки* — якщо організаційна форма проявляється передусім у самоорганізації в певній соціально-економічній системі, тоді як суспільна вимагає централізації чи

формалізації діяльності людини економічної через призму ієрархічної взаємодії, тобто суб'єкт-об'єктних відносин;

- в) *суперечність між суспільними формами* — за суспільного поділу праці унеможливається самодіяльність, тоді умовна межа між людиною економічною та людиною соціальною зумовлює поляризацію «людина — держава», «людина — суспільство».

Тут можна сформулювати *тезу*. В основі процесів пов'язаних із інформаційно-психологічною небезпекою — діяльність людини з перетіканням взаємин природних у взаємини штучні (суспільні). Виникнення зв'язку «суб'єкт — об'єкт», устремління від духовного і практичного на індивідуальне (особистісне, власне).

2. Відповідно до закону *взаємного переходу кількісних та якісних змін* встановлюється взаємозалежність кількісних й якісних характеристик у процесі розвитку соціоекономічних явищ, їх міра. Саме істотна властивість формує найважливішу сторону якості, а сутнісна якість є формою прояву основних суперечностей. Сутнісні суперечності зумовлюють сутнісні якості: суперечність між матеріальним змістом і суспільною формою проявляється в якостях «ефективність, економічність»; суперечність між суспільною й організаційною формами — «керованість»; суперечність між суспільними формами — «продуктивність». У свою чергу, якості розкриваються у властивостях, як-то: «ефективність — економічність», «керованість».

Якщо інформаційно-психологічна безпека сприяє розкриттю та реалізації потенціалу індивідуальних можливостей в соціалізації індивідуального «діяльність — самодіяльність — творчість», то існуючі міри, тобто взаємозалежності якості і властивості, недостатньо сприяють забезпеченню розвитку людини під дією якісної різноманітності, що виникає внаслідок інформаційно-психологічної небезпеки.

Це явище зумовлює перехід до нових мір, а саме: якості «ефективність — економічність» перетворюються на кількісну характеристику в мірі соціально-сті, де якістю є «естетичність, етичність»; кількісні характеристики лінійних структур (бюрократичні інституції) перетворюються в якісні для організацій дивізіонального / матричного типу (ад'юнкратичні утворення в формі тимчасових колективів / груп / підрозділів, ситуаційні центри), а якісні в кількісні («складність», «диференційованість»).

Взаємозалежність понять «якість — кількість» через міру посилює сприйняття інформаційно-психологічної безпеки як розвиток, пов'язаний із поступовим накопиченням нових елементів (заходів, засобів тощо), які протягом певного періоду починають домінувати над попередніми, створюючи синергетичний ефект від взаємодії.

За такого бачення, існуючі форми забезпечення інформаційно-психологічної безпеки повинні вчасно переглядатися на предмет їх відповідності даному діалектичному закону. Визначати, які з кількісних та якісних змін відповідають якісному переходу на новий рівень розвитку, що зумовлено станом соціальної чи господарської діяльності суспільства, а які є результатом еволюційного процесу кількісного зростання (на попередній основі), і вже втратили принципову новизну.

Таким чином, *антитеза*: інформаційно-психологічна безпека набуває типізації, формування загального, як заперечення індивідуального, через узагальнення спільних властивостей з нескінченного розмаїття, що змінюється кількісно, та перетворення цього на новому рівні в формі якості нової міри. Відбувається стабілізація окремих властивостей на новій якісній основі узагальненням, типізацією зв'язків складових. Якісним перетворенням ці зв'язки і суперечності поступово втрачають силу й відбувається послідовний їх перенос в новий синтез. У розкритті сутності цього перетворення, в контексті подолання суперечностей між феноменом «інформаційно-психологічна безпека» і феноменом «інформаційно-психологічна небезпека», головна роль повинна відводитися розумінню зв'язку циклів, через які проходить явище «інформаційно-психологічна небезпека» як зростання узагальнення, що відображається у діалектичному законі заперечення заперечення.

3. *Заперечення заперечення* — це один із ключових законів діалектики, що характеризує траєкторію розгортання речі, явища, руху до нового циклу. До прикладу, з переходом до циклу децентралізація самодіяльності відбувається заперечення попередніх чи існуючих форм інформаційно-психологічної безпеки новими формами, або взагалі виникає нова форма — інформаційно-психологічна безпека на глобальному рівні, або окремого суб'єкта системи міжнародної безпеки.

Специфічні форми цього закону можуть проявлятися у: запереченні більш розвиненою формою діяльності менш розвиненої; заперечення новими прогресивними організаційними формами інформаційно-психологічної безпеки менш розвинених її форм. Звідси, *синтезом* є узагальнення на новому рівні, що є переходом у наповненні змістом індивідуального всезагальним. Саме загальне (інформаційно-психологічна безпека) виступає формою прояву необхідності, що знаходить свою дійсність в діяльності (по забезпечення безпеки відповідними органами держави) по перетворенню, зміні, запереченні (інформаційно-психологічної небезпеки).

Відповідь на поставлене запитання щодо механізмів і траєкторії розвитку дає алгоритм розгортання суперечностей матеріального змісту на рівні перетворення «*теза — антитеза — синтез*», між суспільними

формами суперечності «інформаційно-психологічна безпека» — «інформаційно-психологічна небезпека». З появою синтезу завершується один процес й починається новий. При цьому необхідністю можна вважати зростання в ряду якісних станів узагальнення, що зумовлює вичерпання попередньої форми закінченого циклу та перенос цієї попередньої форми в форму наступну.

1.3 Інноваційна та адгократична функції держави

Соціальні перетворення в інформаційному суспільстві виокремлюють і роблять значущою одну із функцій держави — *інноваційну*.

З-поміж подій, які свідчать про адаптування системи державного управління країн-суб'єктів, що здійснюють деструктивний тиск як інструмент впливу на демократичні країни, можна віднести, зокрема:

- прийняття рф, КНР, КНДР та Іраном спільного плану дій під кодовою назвою «Щит», в якому деталізовано дорожню карту взаємних кіберможливостей, обмін бібліотеками шкідливого програмного забезпечення, проведення спільних навчань так званих «червоних команд», створення груп швидкого реагування для протидії західним цифровим вторгненням, а також окремий напрям по використанню вразливості «нульового дня» в критичній інфраструктури Заходу як превентивного кроку в рамках так званої «Секретної оборонної стратегії чотирьох критично важливих галузей промисловості у боротьбі з передовими кіберзагрозами» [186];
- підписання Кубою спільної декларації з Білоруссю, Буркіна-Фасо, Венесуелою, Єгиптом, Іраном, КНДР, Киргизстаном, Лаосом, Нікарагуа, росією про співпрацю в галузі кібербезпеки з метою покращення обміну інформацією, спільного навчання й реагування на кіберзагрози, а також тристоронньої угоди про кібербезпеку з Іраном та рф про обмін технологіями, навчальні програми, спільне реагування на кібератаки [135].

Для демократичного табору постає виклик — відповідно вдосконалювати систему державного управління орієнтуючись на розгортання інформаційно-технологічного сектору, розвивати інноваційну функцію держави, інтернаціоналізувати механізми державного управління.

Як відзначає О. Рафальський: «виникнення та виділення інноваційної функції держави не можна вважати випадковим, оскільки функції держави виникають і розвиваються відповідно до її історичних завдань та цілей, тобто

їх зміст, склад і в цілому їхня система зумовлені потребами суспільства у конкретний проміжок часу [86, с. 44]».

У питанні, які особливості інноваційної функції держави на даному етапі, О. Джураєва звертає увагу на те, що її слід відносити як окрему складову не лише до загальної економічної функції, а й як визначати про діяльність держави зі створення умов та підтримки впровадження наукових розробок, запровадження і діяльності високотехнологічних виробництв у рамках її економічної функції [34, с. 8].

До основних видів завдань сучасної держави, як системи управління у забезпеченні цілісності, керованості і розвитку суспільства, С. Мельничук відносить: *забезпечення цілісності суспільства* (створення дієвого апарату держави, засобів забезпечення стабільності суспільства та взаємодії з іншими державами і міжнародними організаціями); *управління справами суспільства* (розподіл повноважень між владними органами, вирішення загальносуспільних справ, охорона навколишнього середовища); *розвиток суспільства* (формування демократичних інститутів, формування інформаційного суспільства тощо) [67, с. 50].

Як відзначає І. Ткач, для здійснення державної влади, виконання державних функцій та забезпечення захисту її інтересів створюється державний апарат [103, с. 19]. Однією із спільних ознак в діяльності суб'єктів системи організації влади, інший дослідник — О. Гринь, виокремлює мету, яку державні інституції мають задля реалізації завдань і функцій держави відповідно до своєї компетенції [32, с. 11].

За О. Рафальським, функції держави відображають характер її специфічної діяльності як апарату управління на певній території, а якість їх виконання «безпосередньо залежить від системи організації державної влади, її раціональності, впорядкованості, управлінської спадкоємності та інноваційності [86, с. 45]».

Отже, можемо говорити, що сучасні трансформації світового безпекового середовища зумовляють відповідне реагування державою на появу нових функцій, зокрема, інноваційної. Розвиток інноваційної функції вимагає координування процесів інтеграції України в міжнародні інституції і наддержавні інститути, що віддзеркалювало б політику по забезпеченню міжнародної підтримки в умовах екзистенційного випробування.

Беручи за основу суб'єкт-об'єктну сутність гібридного протистояння, важливим для нашої країни, а також інших країн-об'єктів нападу, постає аналіз джерел деструктивного тиску на національний публічний простір, який походить від агресивної зовнішньої політики країни-суб'єкта-агресора, разом із вивченням сучасного досвіду розвинених демократій, гармонізації зусиль із країнами-партнерами та союзниками.

Щоб генерувати інформаційно-психологічний вплив на усе досконалішому рівні, як технічному, так і організаційному, влада супротивної сторони повинна впроваджувати на регулярній основі заходи з модернізації підходів формування та проведення відповідних інформаційно-психологічних операцій (інших заходів впливу). Зі свого боку, країна-об'єкт — віднаходити більш гнучкі й нові механізми співпраці, взаємодії в рамках співробітництва з іншими країнами-об'єктами гібридного нападу із суголосним конструктивним зовнішньополітичним курсом.

Певний інтерес в дослідженні концептуальних підходів влади окремих технологічно розвинених країн з адаптування до сучасного стану гібридного протистояння, посиленням інноваційної функції, становлять аналітичні напрацювання державних інституцій та спеціалізованих аналітичних центрів.

1. У щорічному звіті Міноборони США на адресу Конгресу під назвою «Військові та безпекові події за участю КНР у 2024 році» наголошується на посиленні влади Китаю зусиль з домінування в когнітивній сфері за допомогою психологічної війни та кібероперацій. Йдеться про організацію і проведення спеціальних операцій проти населення у масштабах світу, дестабілізацію супротивників, стримування втручання США в потенційні конфлікти. Задля інформаційно-психологічного впливу через психологічні атаки й кібератаки на публічний простір окремої країни та відносно осіб, які приймають рішення, було доручено провідним національним технологічним компаніям (Baidu, Alibaba, Huawei) створити генеративний штучний інтелект для розроблення більш складної дезінформації.

Ці заходи когнітивного спрямування визнаються американськими експертами як критичний компонент стратегії у досягненні Китаєм інформаційного домінування. З приводу забезпечення виконання Стратегії національної безпеки на 2024 р., у П'ятому розділі Звіту «Ресурси та технології для прискореної модернізації» виокремлено ключові напрями. Це: а) створення самостійного оборонно-промислового сектору, поєданого з цивільним промисловим та технологічним сектором для задоволення потреб збройних сил КНР у сучасних військових спроможностях; б) мобілізація значних ресурсів для модернізації оборони, зокрема, реалізацією національної Стратегії розвитку військово-комунікаційних засобів КНР, а також через шпигунську діяльність для придбання чутливого обладнання подвійного призначення і військового призначення, що вже дозволило суттєво реорганізувати оборонно-промисловий сектор для покращення досліджень, розробок, придбання, випробувань, оцінки, виробництва власних систем озброєння; в) проголошення владою у 2023 р. про зростаючі темпи

річного військового бюджету номінально на 7,2 % упродовж понад 20 років для збереження позиції другої країни за обсягом державних військових витрат у світі.

Проте, як відзначається, у військовому бюджеті на 2024 рік відсутні декілька основних позицій по витратах і, експерти припускають або про недофінансування на оборонну та безпекову діяльність, або її позабюджетне фінансування — йдеться про обсяг нестачі в діапазоні 40–90 % від оприлюдненого показника. За оцінками Пентагону, фактичний оборонний бюджет КНР становить біля 330–450 мільярдів доларів. Крім державних асигнувань, отримання додаткового фінансування планується залученням більшою мірою приватного технологічного сектора до співробітництва з військово-оборонним сектором.

Привертає увагу порівняння авторів Звіту у контексті змін з попередніми стратегіями Китаю. Так, у Стратегії національної безпеки на 2022 р. йшлося про те, що Китайська Народна Республіка є єдиним конкурентом Сполучених Штатів Америки, тому потреба досягнути у 2049 році «національного відродження» до сторіччя утворення Республіки.

Для цього необхідні сучасні, боездатні та світового класу збройні сили. Стратегія–2023 — дещо розширені плани перетворення китайської армії на потужніший інструмент національної сили для більш жорстких заходів примусу в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Акцентується на прискоренні розвитку можливостей і прийнятті засадничих концепцій на посилення здатності КНР вести війни й вигравати їх проти сильного ворога, протидіяти втручанню третьої сторони в конфлікт на периферії Китаю та проектувати силу на глобальний рівень.

Як слідує із основних положень наведеного вище Звіту, стислого порівняння за окремими позиціями стратегії національної безпеки упродовж трьох років поспіль, сучасні підходи китайської влади є системними, комплексними та інноваційними. Такі, що еволюціонують, модернізуються базуючись на попередньо визначених засадах і розгортаються у напрямі зміцнення збройних сил разом із доповнення й розвитком принципово нового елемента — інформаційно-психологічної та гібридної складової ведення війни.

2. Звіти «*Стан кібербезпеки: тренди 2024*» [187], «*Тренди 2025*» [188] від компанії Arctic Wolf (Сполучені Штати Америки), заснованої 2012 р., що спеціалізується у сфері моніторингу безпекового середовища.

У *Звіті–2024* представлено аналітичний огляд ситуації за даними опитування керівництва профільних організацій в 13 країнах світу (*США, Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Норвегія, Швеція,*

Данія, Фінляндія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, ПАР). Поміж тенденцій в галузі кібербезпеки, експерти привертають увагу зокрема до проблематики впровадження технології штучного інтелекту (далі — ШІ), що стосується віднаходження балансу між перевагами від застосування цієї технології й потенційними ризиками для безпеки і конфіденційності при створенні середовища на базі багатомовних моделей ШІ та моделей генеративного ШІ.

Опанування зловмисниками відповідних моделей, щоб генерувати вразливий код, який використовує необізнаний споживач — це створюватиме умови для застосування втемно штучного інтелекту для проведення атаки. Значна кількість опитаних попереджають про проблеми конфіденційності пов'язані з використанням багатомовних моделей ШІ — оскільки введення користувачем конфіденційної інформації про компанію або персональні дані в одну з цих моделей вважається порушенням безпеки даних.

З 1,0 тисячі обстежених ІТ-компаній та профільних безпекових установ, 94 % вже впровадили або планують застосувати політику використання ШІ упродовж 12 місяців. Втім, в 34 % організаціях ця технологія заборонена як всередині компанії, так і в її зовнішньому середовищі.

Автори Звіту наголошують, що саме фактор вразливого коду, який згенерований ШІ — це ключова проблема кібербезпеки в 2024 році. Загалом стан та розвиток ситуації в 2024 р. класифікується за 12-ма тенденціями в 3-х категоріях (Табл. 1.1).

Звіт-2025 ґрунтується на опитуванні керівництва 1,2 тисячі профільних організацій в 16 країнах світу (до країн у Звіті-2024 додалися *Німеччина, Австрія, Швейцарія*) [188]. Відзначається, що у 2005 р. штучний інтелект отримав першість (29 % респондентів), посунувши програми-вимагачі на друге місце (Табл. 1.2).

Як підсумок, упродовж 2025 року продовжують виникати нові загрози, ризики, і пов'язані з ними проблеми. У фокусі швидких змін — саме технологія штучного інтелекту. На даний момент вона одночасно є основним джерелом занепокоєння, а також рішенням, оскільки на ринку з'являється все більше пропозицій безпеки на базі ШІ. Впровадження штучного інтелекту змінюватиме безпекове середовище, тому завдання не в переосмисленні кібербезпеки, а в розвитку й адаптації цієї технології посиленням і розширенням існуючих систем та засобів контролю, що дозволить керувати ризиками без перебудови всієї інфраструктури безпеки [188].

3. «План дій США: перемагаючи у гонці за штучний інтелект» (2025 р.) [124], авторства трьох помічників президента, які спеціалізуються у сфері безпеки, науки і технологій, штучного інтелекту та криптографії,

Таблиця 1.1 — Тенденції у сфері кібербезпеки, 2024 рік

Категорії	Тенденції
Загрозливі	Зростання витоку даних
	Злом ділової е-пошти як найбільш поширений метод атаки
	Програми-вимагачі як ключова проблема
	Зростання вразливості від атак програм-вимагачів на фінансування і продуктивність
Пом'якшення наслідків	Використання більшістю організацій декількох кінцевих рішень наступного покоління
	Збереження проблеми у виробництві кінцевого продукту через невідповідність його просування очікуванням
	Набуття першості політики використання технології ШІ
	Ефективне забезпечення безпеки хмарних ресурсів
Готовності	Визнання цінності щодо готовності до інцидентів
	Прискорення кіберстрахування
	Розуміння існування дефіциту висококваліфікованих кадрів
	Вирішення ризиків для найманого персоналу через усвідомлення необхідності забезпечення безпеки

Джерело: за даними [187]

Таблиця 1.2 — Тенденції у сфері кібербезпеки, 2025 рік

Категорії	Тенденції
Загрозливі	Штучний інтелект як ключова проблема безпеки
	Інциденти залишаються поширеним явищем у сфері ШІ, вимагають прозорості зобов'язання щодо розкриття інформації
	Тривалі кібератаки з більш довгостроковими наслідками
	Все ще серйозна проблема від програм-вимагачів
Пом'якшення наслідків	Незважаючи на широке впровадження рішень з безпеки кінцевого продукту наступного покоління, проблеми його просування на ринок зберігаються
	Зростання кіберризиків через бюджетний тиск та застарілі рішення
	Управління ризиками, пов'язаними зі ШІ, у рамках офіційних вимог по його використанню
	Моделі зі ШІ ще не готові до активного використання
Готовності	Трансформація даних і безпечно впровадження ШІ є рушійною силою. Значні інвестиції в кібербезпеку
	Більшість організацій задоволені рентабельністю від інвестицій у кібербезпеку
	Започаткування груп реагування на інциденти
	Недооцінювання впровадження сучасних комплексних планів реагування на інциденти

Джерело: за даними [188]

містить три розділи, це: 1. Прискорення інновацій у сфері штучного інтелекту. 2. Побудова американської інфраструктури ШІ. 3. Проведення міжнародної дипломатії та безпеки штучного інтелекту. Інтерес становлять висновки щодо загроз від впровадження технології штучного інтелекту за окремими напрямками, рекомендації на адресу уряду Сполучених Штатів. Це: А) «*Забезпечення передових позицій в оцінці ризиків для національної безпеки в прикордонних територіях*». Як потенційні загрози визначені можливість систем ШІ створювати нові ризики у таких сферах, як кібератаки та розробка хімічної, біологічної, радіологічної, ядерної або вибухової зброї (далі — зброя масового знищення), а також нові вразливості безпеки. Б) *Рекомендовані політичні дії*: оцінювання систем ШІ на предмет ризиків національній безпеці у партнерстві з розробниками, під керівництвом та взаємодії зі спеціалізованими національними стейкхолдерами з відповідним досвідом у сфері зброї масового знищення і кіберризиків; під керівництвом Центру стандартизації та інновацій штучного інтелекту (ЦСІ ШІ) за кураторства Міністерства торгівлі США, й у співпраці з агентствами національної безпеки оцінювати та аналізувати потенційні вразливості безпеки і негативний вплив іноземних держав, що виникає внаслідок використання систем ШІ, розроблених супротивниками у критичній інфраструктурі й інших галузях американської економіки. Висновки повинні включати порівняльне зіставлення спроможностей систем ШІ США та супротивників, оцінювання темпів впровадження іноземних систем штучного інтелекту і стан світової конкуренції; першочерговим є залучення провідних дослідників у галузі ШІ до роботи з федеральними агентствами, Національним інститутом стандартів та технологій, ЦСІ ШІ під кураторством міністерств торгівлі, енергетики, оборони, розвідувального співтовариства для забезпечення федеральному уряду можливості отримувати передові оцінки та аналіз систем штучного інтелекту; створювати, підтримувати й оновлювати, за необхідності, оцінки розвитку ШІ, пов'язані з національною безпекою, шляхом співпраці між ЦСІ ШІ за кураторства мінторгівлі, та агентствами національної безпеки, дослідницькими установами. В) «*Інвестування і біобезпека*». Серед найбільших загроз визначено спроможність ШІ синтезувати шкідливі патогени й інші біомолекули. Як рішення — впроваджувати багаторівневий підхід до скринінгу зловмисників, нові методи та інфраструктуру. З розвитком у комплексі цих інструментів, відповідної державної політики і механізмів по забезпеченню дотримання вимог, важливо співробітництво з союзниками та партнерами для забезпечення міжнародного впровадження комплексного контролю. Г) *Рекомендовані політичні дії*: вимагати від усіх установ на федеральному фінансуванні наукових досліджень використовувати

інструменти синтезу нуклеїнових кислот і постачальників синтезу, які застосовують процедури скринінгу послідовностей нуклеїнових кислот та перевірку клієнтів на основі відповідних механізмів контролю; за керівництва Офісу з питань політики в науці та технології США скликати урядові і галузеві організації для розробки механізму сприяння обміну даними між постачальниками синтезу нуклеїнових кислот для скринінгу потенційно шахрайських або зловмисних клієнтів; створювати, підтримувати й оновлювати результати оцінювання ШІ, пов'язані з національною безпекою, за кураторства мінторгівлі, в співпраці між ЦСІ ШІ і агентствами національної безпеки, відповідними дослідницькими установами [124, с. 22, 23].

Виходячи із експертних висновків та рекомендацій, безумовно, що посилення трансформаційних процесів в сферах соціоекономічної екосистеми торкається питань забезпечення безпечних умов життєдіяльності людини, стійкості системи державного управління, збереження національного суверенітету, стабільності системи національної безпеки.

Виходячи із надактуальних завдань, як наголошують Ю. Калиновський і С. Жданенко, соціальна турбулентність детермінує перегляд парадигми безпекового існування, оскільки нові виклики й загрози вже не є типовими, а система захисту для їх нівелювання не відпрацьована у соціальних системах на належному рівні [45, с. 32]. В невизначених умовах, також важливо зберегти систему стримувань і противаг, яка, за Ю. Москальчуком, покликана досягати й зберегти взаємодію між владними інституціями, зокрема сприянням реалізації функцій контролю за роботою органів влади і побудови моделі влади на основі засад рівності та взаємозалежності [69, с. 229].

Інноваційна функція держави, яку апіорі відносимо до функції розвитку, повинна водночас оптимально враховувати не лише забезпечення стійкості і балансу системи державного управління, а також її варіативність, передбачуваність, прогнозованість, адаптивність, інтегративність й інші важливі характеристики відкритих соціальних систем.

У парадигмі системного підходу в державному управлінні, спектрі сутності та властивості інформації й її проявів, об'єднуючою основою, одним із визначальних структуроутворювальних факторів держави, як керівного інституту, є прагнення і ціль зберегти, накопичувати, охороняти, розподіляти, поширювати інформацію, здійснювати інші заходи поведінки з нею для забезпечення безпеки життєдіяльності людини (індивіда), суспільства та держави.

Підходимо до того, що поняття «інформація», це феномен, який проявляє властивості системоутворювального фактора і пов'язаний з виникненням та розгортанням тієї чи іншої системи в усіх сферах державної, публічної,

суспільної діяльності [96]. Це дає підставу стверджувати, що в основі будь-якого соціального чи технологічного процесу, державотворення, прояви феномену інноваційності діалектично взаємопов'язані з проявами феномену інформації.

Обидва феномени обумовлюють цілісність системи державного управління, стан якої, зокрема, забезпечується інноваційною функцією. Завдяки інформації та інновації держава адаптується до світових трансформаційних процесів через механізми державного управління, зокрема, міжнародного співробітництва.

Як відзначалося (*підрозділ 1.1*), за концепції зацікавлених сторін, співробітництво відбувається налагодженням і розвитком взаємозв'язків, співпраця можлива завдяки насамперед взаємній довірі, психологічній сумісності, спільним цінностям. Тож вкрай важливо позиціонування усіх зацікавлених сторін в однорідному інформаційному полі. Це спрямовує не лише до модернізації традиційних управлінських підходів в системі державного управління, а й розширення спектру її функціональних складових. Поряд з інформаційною складовою, в умовах нестабільності та невизначеності, керуючись, зокрема так званим принципом «ad hoc» — усе актуальніше проявляється складова на основі технології **адократії**.

Важливо врахувати, що ефект від інформаційного впливу зовнішніх акторів на публічний простір країни-об'єкта гібридного протистояння реалізацією інформаційно-психологічних спеціальних операцій (інших заходів впливу), зокрема й у прояві невідкладних, спорадичних деструктивних наслідків інформаційного чи психологічного характеру, та виникненні непередбачених, пов'язаних із цим, ризиків, кризових явищ. Тому і стан інформаційно-психологічної безпеки держави також варіюється, перебуває в залежності від зовнішніх й внутрішніх умов розгортання інформаційного поля.

З таких позицій, практики застосування в управлінських процесах принципа «ad hoc», це спрямовує нас до категорії «технологія адократії». Саме у контексті «технологія», оскільки йдеться про прикладну науку, як сферу діяльності людини або суспільства, та методи перетворення сировини або напівфабрикатів (інформація, факти, фейки, дезінформація), у готовий виріб — інформаційний продукт, наративи, інформаційно-психологічні операції з протидії тощо.

В історичній парадигмі, виникнення категорії соціальних технологій завдячує ідеї С. Лема, який розумів під ними способи досягнення цілей, обумовлені станом знань і суспільною ефективністю. Адаптуючи до держави, В. Сухонос запропонував визначати державні технології, як такі, що «обумовлені станом знань та загальною ефективністю способи досягнення мети,

що встановлюється державою [101, с. 4]». Науковець відносить до державних технологій бюрократію, диктатуру, адюкратію, державне проектування, креативну корпорацію, електронне урядування, соціальну ієрархію, розумну організацію інші. За його класифікацією, державні технології зводяться до трьох груп: 1) бюрократія; 2) антибюрократичні державні технології (диктатура, адюкратія, креативна корпорація, електронне урядування тощо); 3) державне проектування [там само].

Противагою бюрократичному стилю управління, коли процедури заздалегідь регламентовані й вміння персоналу працювати в умовах невизначеності не віднесено до їх визначальної компетентності, є складові другої групи державних технологій. Обґрунтуванням впровадження владою технологій на основі принципу «ad hoc» можна вважати ситуаційний характер проблем, ризиків, загроз та управлінських рішень. Інша відмітна риса — спираючись на визначення і класифікацію В. Сухоноса, надалі в цьому рукописі застосовуватиметься термін «технологія адюкратії».

За ситуаційного підходу (або кейсового підходу, від Гарвардської школи бізнесу, призначеного для допомоги управлінцям розв'язувати проблеми в нестандартних і непередбачених ситуаціях), Л. Чорна та С. Кудлаєнко наголошують на обов'язках керівника з пошуку специфічних прийомів й визначення найбільш придатних структур управління для даної ситуації [116].

Через призму регіонального управління, Ю. Бродський і С. Ковбасюк, узагальнюючи міжнародний досвід реалізації вітчизняного проекту В.М. Глушкова (1964 р., *Ин-т кібернетики НАН України*), завдання й призначення ситуаційних центрів в США (1962 р., *«ситуаційна кімната» Білого Дому*), Німеччини (2001 р., *Федеральний центр і земель*), Бразилії (*ситуаційна кімната моніторингу геосфери Землі*), КНР (*Центр дослідження розвитку процесів при Державній Раді*) доходять висновку відносно специфіки їх організаційної структури та профілю діяльності. А саме, що їх функціональне призначення є вузько спрямованим і зосереджено в сфері безпеки. Типова їх структура є однорівневою зі складовими: інформаційно-аналітична підсистема, програмно-технічний комплекс, підсистема захисту інформації, нормативно-регламентне забезпечення [20].

У питанні організаційного забезпечення, Е. Тоффлер уявляв адюкратію як адміністративну норму, надавши їй характеристику холдингу. Завдяки холдингу здійснюється координація багатьох тимчасових робочих груп, що виникають і припиняють свою діяльність відповідно до змін в середовищі зовні об'єкта, що регулюється.

Досліджуючи місце технічних та соціальних технологій в управлінських процесах, О. Тімінський застосовує поняття «технологія адаптивного

управління», й, розкриваючи його як механізм забезпечення ефективності організаційно-управлінських систем, резюмує: «адаптивне управління, це сукупність дій і методів, що характеризуються здатністю управляючої системи реагувати на зміну зовнішнього середовища. Основне завдання адаптивного управління — підтримка внутрішньої стабільності системи в умовах постійно змінного зовнішнього середовища [102]».

Окремі аспекти побудови управлінської структури забезпеченням організаційної гнучкості, зокрема, у взаємозв'язку між культурою адюкратії і гнучкістю робочої сили, вивчалися П. Пандувінарсіх, В. Рахмадані. Культура адюкратії, це функціональна складова, яка зосереджена на зовнішньому позиціонуванні, з високою гнучкістю й індивідуальністю, оскільки вона є найбільш чутливою до змін і підвищеного ризику. Головна мета культури адюкратії — заохочення адаптивності, гнучкості, креативності в умовах невизначеності, неоднозначності та інформаційного перевантаження [169].

Оскільки культура адюкратії розвивається в інформаційну епоху, так само як і спосіб формування тимчасових інституцій, багато вчених, зокрема С. Феліпе, Дж. Ролдан, А. Леал-Родрігуез [140], додають, що інформаційна епоха характеризується швидкозмінним й турбулентним середовищем, де період напіврозпаду інформаційних продуктів скорочується день у день. Тому, щоб рухатися відповідно до сучасних тенденцій розвитку, будь-яка організація повинна бути інноваційною. У тому смислі, щоб виробляти нові якісні продукти так само часто, як скорочується період напіврозпаду їх попередньо виготовлених продуктів.

З приводу впровадження адюкратії в процес розробки публічної політики, питання, відповідь на яке, знаходимо, до прикладу, в праці американських вчених Ф. Рурке та П. Шульмана [180]. У якій, обґрунтовуючи її доцільність в системі державного управління, вони наголошують, що для вирішення проблем, пов'язаних із виникненням нових викликів у публічній сфері, виникає потреба в нових інституціях з наділенням їх повноваженнями у прийнятті відповідних рішень для розв'язання невідкладних проблем. Процес, який в США був розпочатий в середині ХХ сторіччя.

Вивчення дискурсивного поля Сполучених Штатів Америки, країни, публічний простір якої перебуває вже певний час під зовнішнім впливом акторів походженням з авторитарних країн, показало таке. У 2017 році мала місце полеміка з приводу сумнівів наявності в 45-го президента стратегії, яка б відповідала вимогам ХХІ сторіччя, і забезпечувала США лідерські позиції в світі. В своїй розвідці Д. Домбровський й С. Рейч зазначають, хоча в стратегічній поведінці президента повністю відсутня будь-яка логіка, проте, всупереч твердженням окремих критиків, це ще не означає, що альтернативою

постає хаос, суто реактивна тактика та транзакційний підхід [137, с. 1015]. У цьому питанні автори дискутують з Р. Гаасом, який порушив його в контексті загрози для країни від адюкратії Д. Трампа. Зокрема, Гаас акцентував увагу на обранні президентом хаотичного стилю правління, що посилює його слабкі сторони, збільшує імовірність серйозних помилок. Застерігаючи від вірогідних загроз, одна з яких, на погляд Гааса — виток інформації, аналітик виокремлює такі джерела їх виникнення, як: відсутність належного завчасного оцінювання вибору певного варіанта; ігнорування компромісів і пріоритетів; недбале виконання підлеглими управлінських рішень; поширення явища війни за територію; перегляд рішень за необґрунтованою вимогою виконавців [144].

Не претендуючи на остаточні висновки, за сутністю, технологія на принципі «ad hoc» є соціальною технологією. Вивчення міжнародного досвіду, а також практичні дії вітчизняних державних інституцій в умовах воєнного стану свідчать про високий ступінь подальшого адаптування технології адюкратії до умов функціонування організаційно-управлінських системи в державному управлінні. У парадигмі інформаційно-психологічної безпеки, протидія з боку держави деструктивному тиску зовнішніх акторів передбачає прийняття невідкладних управлінських рішень, обґрунтованого ситуаційного відходу в кризових ситуаціях від сталих бюрократичних норм.

Розвиток засобів масової комунікації зумовлює важливість зміцнення і захист інформаційного поля держави. За Ю. Ніколайцем, «сучасне протистояння авторитарних та демократичних режимів стало потужним стимулом для формування і розвитку відповідних інформаційних полів та їх взаємного тиску одне на одне [71, с. 332]». Тенденції розгортання світового гібридного протистояння не залишають поза сумнівами, що недостатньо збалансована протидія з боку держави посилює загрозу більш інтенсивних й деструктивних інформаційно-психологічних спецоперацій (інших заходів впливу) зовнішніх акторів.

Постають окремі питання. По-перше, формування інформаційного поля передбачає оперативне вироблення інформаційного продукту відповідно до ситуації й його невідкладне позиціонування. По-друге, цей процес, крім інформаційно-комунікаційних технологій, завдячує технологіям соціальним. Іншими словами державним, коли йдеться про забезпечення інформаційно-психологічної безпеки держави. Це означає, що впровадженням в організаційно-управлінську систему технології адюкратії як функціональну складову системи державного управління, сприятиме оперативності управлінських рішень, швидкому адаптуванню до змін зовнішнього інформаційного середовища, якості та змісту інформаційного продукту, і, як результат — посиленню ефективності інформаційно-психологічної безпеки.

З іншого боку, стан інформаційного поля, як складника соціальної системи, стабільність взаємодії між її компонентами зумовлені *ціллю*, як об'єднуючої систему основи. Щоб таку систему сформувати, утримувати рівновагу, забезпечувати розвиток, зберігати спадковість й пам'ять про код, реалізовувати інші завдання. Значною мірою, під цим кодом розуміється інформація, яка дозволяє ідентифікувати унікальні культурні особливості, а, як відзначають Г. Ситник і М. Орел, під «державністю — певна організація матеріального і духовного буття народу як соціальної системи, що складається із території, макросоціальної спільноти (нації) яка на ній проживає і вирізняється культурним кодом та створені нею державні інститути [84, с. 97]».

Отже, інформація, як феномен, «який проявляє властивості системоутворювального фактора і пов'язаний з виникненням та розгортанням тієї чи іншої системи в усіх сферах державної, публічної, суспільної діяльності [96]», є наріжним каменем архітектури інформаційного поля. Спираючись на факт, що формування інформаційного поля відбувається завдяки включно технології адюкратії, це підводить до визнання важливості культури адюкратії. Це зумовлює перенос ціннісних орієнтирів та кваліфікації персоналу на аксіологічні й інноваційні характеристики інформаційного продукту — вкрай важливі характеристики державного управління сучасними трансформаційними процесами.

Висновки до першого розділу

Виходячи з сучасних концептуальних підходів окремих впливових демократичних державних і наддержавних утворень, серед чинників, які доцільно враховувати під час суспільних трансформацій, це забезпечення домірності розгортання вітчизняної системи державного управління до часових, еволюційних закономірностей розвитку керуючих систем на основі комплементарного стану кількох циклів функціонування основних середовищ, характерних особливостей зовнішньополітичного та економічного курсу визначальних демократій з числа розвинених країн. Пріоритетне завдання для влади, це розроблення нових і вдосконалення актуальних стратегій у напрямі гармонізації зі стратегічними програмами партнерів і союзників України.

У визначенні діалектики причинно-наслідкових зв'язків, феномен «інформаційно-психологічна безпека» і «феномен інформаційно-психологічна небезпека» мають єдину соціальну природу й проявляються у матеріальній та суспільній сфері. Упродовж розгортання певного циклу, пов'язаного із життєдіяльністю відкритих систем, ці феномени перебувають у постійній

суперечливості, зміні властивостей й міри якісних і кількісних форм. Вони є суб'єктивні за природою, зумовлюють соціальну взаємодію через принцип суб'єкт-об'єктних відносин. Це сприяє систематизації, структуруванню, організації, керованості і функціональному підбору заходів й засобів, необхідних для забезпечення стану безпеки на відповідних рівнях.

При прийнятті управлінських рішень в системі органів державного управління слід керуватися алгоритмом діалектичного перетворення «теза — антитеза — синтез», який зумовляє перехід функціональної проблеми на інший цикл розвитку. Це вкрай важливо при модернізації підходів, засад чи правових норм у відповідних сферах публічної політики для належного контролю кількісних та якісних індикаторів інформаційно-психологічного впливу на об'єкт цілепокладання, забезпечення у такий спосіб поєднання емпіричного з практичним.

Феномен інноваційності, це не лише важливий орієнтир для сталого розвитку суспільства, але й невід'ємний компонент для розгортання системи державного управління. В діалектичній взаємозалежності з феноменом інформації, він зумовляє трансформацію системи державного управління, забезпечує реалізацію її ключових функцій. З огляду на глобальний характер гібридного протистояння і світовий масштаб розгортання технології штучного інтелекту, найбільш ефективним способом реалізації інноваційної функції держави має стати розвиток співпраці з країнами-союзниками та партнерами.

Міжнародний досвід, вітчизняна практика впровадження органами виконавчої влади при непередбаченій ситуації принципу «ad hoc» свідчить про те, що за своєю сутністю технологія адюкратії виявляє адаптивність включення її в організаційно-управлінські системи держави завдяки її соціальному характеру і високому ступеню інтегративності. Що забезпечує процес набуття технологією адюкратії статусу функціональної складової системи державного управління.

Судячи із структури ситуативних центрів, це сприяє державі у визначенні способів застосування технології адюкратії задля досягнення мети, зокрема з: а) оперативного аналізу інформаційно-психологічних загроз; б) вироблення невідкладних рекомендації чи рішень щодо змістовного наповнення інформаційного продукту; в) комбінування структурних одиниць або окремих фахівців для створення тимчасових колективів. Адюкратія, як управлінська державна технологія, є феноменом, що перебуває у дихотомії до іншого феномена — управлінської державної технології на принципах бюрократії. Тому, при застосуванні технології адюкратії в системі державного управління важливо визначити й дотримуватися оптимальної пропорції між цими двома управлінськими категоріями. З метою запобігти хаосу, прийняттю необґрунтованих управлінських рішень, нанесенню шкоди системі державного управління.